

ZSENGE TERMÉS

A Palóc Társaság ifjúsági pályázata

Az ipolyvarbói székhellyel működő *Palóc Társaság* 2003-ban nyolcadik alkalommal hirdette meg a *Magyar Kultúra Napja* alkalmából azt a pályázatot, amelynek célja „a magyarságtudat elmélyítése, a szülőföld iránti hűség erősítése, az anyanyelvi képességek fejlesztése és fiataljaink tehetségének kibontakoztatása”.

A pályázat ez évben három fő téma köré csoportosítható: 1. Attila király születésének 1600. évfordulója; 2. A Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója; 3. Így ápoljuk iskolánk névadójának emlékét. A pályázat kiírói a két első fő témán belül 5-5 kisebb altémát is megjelöltek a pályázó diákok fantáziájának megindítására. Az eredményhirdetésre március 15-én került sor Ipolyvarbón. Alapiskolás (általános iskolás) és középiskolás kategóriában számos pályázat szerepelt Szlovákiából és Magyarországból.

A következőkben a *II. Rákóczi Ferenc, a nagyságos fejedelem* és az *Így ápoljuk iskolánk névadójának emlékét* témakörben készült pályázatokból közlünk néhányat. (Szerk.)

II. Rákóczi Ferenc, a nagyságos fejedelem

Példaképünk Rákóczi

Pár hónap múlva beköszönt a várva várt 2003. év. Vajon mitől lesz különlegesebb ez az év a többitől? Bár sokak számára ugyanolyannak tűnik majd, mint a többi, a magyar nemzet számára – remélem – mégis különleges lesz, hiszen 300 esztendeje annak, hogy II. Rákóczi Ferenc vezetésével elkezdődött a nyolc évig tartó Rákóczi-szabadságharc. Mindazokat, akik a történelem során vérrel és verejtékkal, ésszel és szívvel küzdöttek magyarságukért, emlékezetünkben kell tovább éltetnünk. A magyar nép ezeréves viszontagságai alatt sok hős magyar született, akik közé sorolhatjuk II. Rákóczi Ferencet is. Emlékezzünk rá, hiszen bármilyen körülmények között is élt, nem tagadta meg anyanyelvét.

És ha már az anyanyelvről van szó, akarva-akaratlanul eszünkbe jutnak azok, akik odaadással ápolják, de azok is, akik hanyagul félredobják. A történelem során voltak fennkölt érzésű emberek nemes, nagy eszmékkel, akik bármit megtettek volna érte, de ők már rég meghaltak. Most pedig felmerül az a kérdés: vajon ki a magyar ma? Az, aki magyar honban született, szabadon használhatja anyanyelvét, és mégsem törődik vele? Vagy az, aki bár annak vallja magát, és mégsem tesz semmit a nemzet érdekében? Esetleg az, aki „külföldön” él, s még ha „elítéli” is nemzetiségéért, küzd a fennmaradásáért, és tovább ápolja, fejleszti szókincsét, anyanyelvét? Mi úgy érezzük, a felsorolt három közül az utolsót nevezhetjük leginkább magyarnak. Persze, vannak másféle emberek is, de mi inkább őket érezzük magunkhoz közelebbinek, hiszen mi, felvidéki magyarok ilyenek vagyunk. Nap mint nap harcolnunk kell, hogy elfogadjanak minket, és elismerjék nyelvünket, a magyart. Még mi tanulók is küzdünk, hogy anyanyelvünkön tanulhassunk. Igyekszünk minél többet tanulni, és különféle versenyekbe bekapcsolódni. Sikereinkkel ugyanis iskolánk színvonalát és jóhírét is emeljük.

Úgy gondolom, hogy II. Rákóczi Ferenc történelmünk jeles alakja, mert valahol talán saját magunkat látom benne. Tudvalevő, hogy miután elszakították édesanyjától, mindenáron németté akarták őt nevelni, szerencsére sikertelenül. Ragaszkodása anyanyelvéhez olyan hatalmas és erős volt, hogy semmilyen külső hatásra sem tagadta meg származását, sőt pár év

múlva visszatérve hazájába, a szabadságharc élére állt, végül pedig egész életét a nemzetnek szentelte. Ezt a kitartást, önfeláldozást csodálom benne.

II. Rákóczi Ferenc életútja mai hazánk területén, egy kis Bodrog-menti faluban, Borsiban kezdődött 1676. március 27-én. A későbbi fejedelem kisgyermek korától kezdve a család több várában is megfordult, így többek közt Sárospatakon, Munkácson, Makovica és Regéc várában. Édesapját néhány hónapos korában elvesztette, így neveltetése az édesanyjára, Zrínyi Ilonára, valamint nagymamájára, Báthory Zsófiára maradt. Hat éves, mikor Thököly Imre személyében nevelőapát kap. A „kuruc király” már korán megismertette a tábori élettel, miközben a Rákóczi várak sorban a császári seregek kezére kerültek. A kis Rákóczi már tizedik születésnapját is ágyúörgés közepette ünnepelte Munkács várában. A sorscsapások egész sora közvetkezett a gyermek és családja életében. Munkács feladása után hőseleklő anyjától korán elszakadt. A császár Bécsben, majd Neuhausban neveltette őt és nővérét, távol minden hazai történéstől, miközben édesanyja követte férjét a száműzetésbe, Törökországba. Császárhű nevelői bíztak abban, hogy a gyermek Rákóczit sikerül katolikus németbaráttá nevelni, aki elfelejti nyelvét, vallását, nemzetét.

Miután megnősült, átvette birtokai irányítását, Felső-Magyarország legtekintélyesebb ura lett. 1697-ben Hegyalján felkelés tört ki. A felkelést leverték, de az ellenállás tüze tovább párazslott. Az elégedetlen magyar főurak egy csoportja – köztük II. Rákóczi Ferenc és Bercsényi Miklós – szervezkedni kezdett a Habsburg elnyomás ellen. A francia királlyal keresték a kapcsolatokat, de árulás miatt Rákóczit elfogták, börtönbe zárták. Rokonai segítségével sikerült megszöknie és Lengyelországba menekült. Itt keresték meg a felkelő parasztok követői Esze Tamással az élükön. 1703-ban Rákóczi „Cum Deo pro Patria et Libertate”, (Istennel a hazáért és a szabadságért) feliratú zászlókat küldött az országba, s kiáltványában fegyverbe szólított „minden nemes és nemtelen igaz magyart”.

Még ugyanebben az évben átlépte a határt, és megérkezett a felkelőkhöz. Magánvagyonából sokat áldozott a fegyverzetre és ruházatra. Rendeletet adott ki, amelyben mentesítette a katonának beállt jobbgyokokat a földesúri terhek alól.

Rákóczi még Kassán járt, amikor Nyitra és Pozsony megyékben bandériumokat szerveztek ellenük, vezérei Esterházy Antal, Kohári István és Bottyán János. Mindegyik a saját falvaiból verbuvált, Esterházy többek között Felsőszeliből. Amikor azonban rájöttek, hogy Rákóczi harca igazságos, átálltak hozzá. Esterházy később vezérével maradván Rodostóban halt meg.

A Mátyusföldön levő Felsőszelit 1705. október 15-én Bercsényi Miklós vezetésével elfoglalták a kurucok. A falu rövidesen a harcok középpontjába került, és többször gazdát cserélt. Az egyik itt lefolyt csata helyét ma is *Kuruc-ere*, vagy *Rákóczi-sáncok* néven emlegeti a nép. A változó szerencséhez helyi gyűjtésű anekdota is kapcsolódik. A kuruc-labanc csatározások idején a szeli plébánia is állandóan tele volt katonákkal. Megették, megitták mindenét a papnak, valamelyik osztrák tiszt még a pénztárcáját is ellopta az egyik éjjeli kártyázáskor. A harcok alatt a labanc éjjel-nappal embert állíttatott a toronyba, aki leste, honnan közeledik valami elenség. Egyik estére nagy port vett észre az őrszem a szomszédos falu Taksony irányából. Azonnal jelentette a hírt felettéseinek, akik épp az urasági kocsmában mulattak. Amint a tiszt meghallotta, hogy Taksony felől nagy por látszik, rögvest riadót fúvatott és mind egy szálíg elhagyták Felsőszelit. Hamarosan be is vonult a faluba a rétekről Taksony felől a tehéncsorda. Így menekült meg a falu a vérontástól.

A felsőszeliek kivették részüket a hírszerzésből is. Esterházy Antal, kuruc tábornok egyik parancsa így hangzott: „Dóka István tallósi, Dóka György felsőszeli, Pónya János felsőszeli lakosok speciális védelem alá vétetnek. Az ellenségnek a helységig való közelítéséig maradjanak saját házaikban. Ha az ellenség elfoglalja a falut, jöjjenek a kuruc táborba a Vágon túlra. Ezek a személyek, és az ő javaik a felséges fejedelem hadaitól bántatlanok maradjanak.” A levéltárak további napiparancsot, illetve dokumentumot is őriznek, melyekben felsőszeli lakosokat is említenek.

1705-ben Rákóczi országgyűlést hívott össze Szécsénybe, ahol vezérlő fejedelemmé választották. A szabadságharcát vívó ország azonban igen súlyos gazdasági nehézségekkel küzdött. Az arany és ezüst hiánya miatt rézpénzt vezetett be, és elfogadtatta a nemesség adóztatását. Ezzel kiéleződött a nemes és a jobbágy katonák közti viszony.

1707-ben az ónodi országgyűlésben bejelentették a Habsburg-ház trónfosztását: „Országunkat király nélkül lenni jelentjük”. Rákóczit megerősítették fejedelmi tisztségében. Az ígért francia segítség azonban elmaradt, és a kuruc csapatok sorra vereséget szenvedtek. Rákóczi az orosz cártól kért segítséget, miközben Károlyi Sándor főparancsnok a császári hadak fővezérével, Pálffy Jánossal megkötötte a szatmári békét.

A szatmári béke Rákóczira nézve látszólag elég kedvező intézkedéseket tartalmazott. Életére és a várak kivételével minden ingó és ingatlan vagyonára kegyelem biztosítottatott, azzal a feltétellel, hogy három héten belül leteszi a hűségesküt. Rákóczi azonban inkább vállalta az önkéntes száműzetést előbb Lengyelországban, majd Franciaországban, miközben idehaza hazaárulónak bélyegezték.

1717 szeptemberében Törökország meghívására negyven tagból álló kísérettel elindult, és október 10-én török földre érkezett. Kétéves hányattatás után a kis csapat Rodostóban telepedett le. Kíséretében találjuk a galántai, illetve felsőszeli Esterházy családból való Esterházy Antalt, és a hű „tudósítót”, Mikes Kelemet. A hosszú száműzetés 1735. április 8-án ért véget, amikor a fejedelem sokat csalódott lelke odahagyta a testét. Barátai, hű társai a porta engedélyével Konstantinápolyba vitték, ahol végakarata szerint édesanyja, Zrínyi Ilona mellé helyezték el, hogy aztán majd több évszázad elteltével hazatérjenek Kassára a Szent-Erzsébet székesegyházba.

Rákóczi nagysága, szellemisége, hazájához és anyanyelvéhez való hűsége nemcsak számunkra, határon túli magyarok számára kell, hogy példaértékű legyen, hanem minden magyar, de más nemzetiségű számára is. Háromszáz év távlatából is csodáljuk tetteit, történelmi nagyságát. Hitünkben, kitartásunkban, bizonyítási vágyunkban erősít a mai napig. Rendszeresen felelevenítjük életét, harcát a különböző vetélkedőkön. Úgy gondolom, hogy minden embernek okulnia kell az élete során elkövetett hibákból, és bizonyítania kell, hogy képes legyőzni minden akadályt. Minden ember életében van egy személy, akit példaképének tekint. Számomra és remélem sokak számára Ő a példakép, II. Rákóczi Ferenc, történelmünk jeles alakja.

(Felkészítő tanár: Puskás Margit)

Seres Veronika

„Minden cselekedetem célja kizárólag a szabadság szeretete volt...”

„Hazánk szentje, szabadság vezére,
Sötét éjben fényes csillagunk.
Óh, Rákóczi, kinek emlékére
Lángolunk és sírvafakadunk!”
(Petőfi Sándor: Rákóczi)

Száztizennöt évvel ezelőtt Petőfi Sándor, a szabadságharc költője Rákóczit, a forradalmi időkhoz méltó elődöt állította a lelkes ifjúság, a szabadságért küzdő magyarság elé. Petőfi nem tudhatta, hogy az 1848-as szabadságharcnak is ugyanaz lesz a sorsa, mint a Rákóczi-féle szabadságharcnak. De tudta, amit már mi is kezdünk felismerni a keserves évtizedek tapasztalataiból, Csoóri Sándor szavaival élve: „Magyarországot eddig, még a történelem harcai közben sem a harc mentette meg, hanem a belőle szétáradó erkölcsi erő. Jó példa erre Eger és Mohács, Zrínyi, Rákóczi, Széchenyi, Kossuth, vagy akár 1956 példája is.”

Az a korszak, amelynek kurucvilág névvel külön helye van a történelemben, az igaz éltető lelke II. Rákóczi Ferenc. A XVII–XVIII. századi két leghatalmasabb magyarországi család sarja: I. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona fia. Munkács ostroma után elszakították édesanyjától, akivel életében soha többé nem találkozott. Prágában tanult, járt Itáliában s a Rajna melléken. Évekig élt Bécsben, több nyelven beszélt. Feleségével Amália-Saroltával Magyarországra költöztek. 1697-ben a hegyaljai felkelés szervezői felkérték, hogy álljon a seregük élére, de Rákóczi Bécsbe ment, hogy Lipót császár iránti hűségét bizonyítsa. Visszatérve Magyarországra szembe előtt zajlott le a császári sereg véres megtorlása. Ezt látva XIV. Lajos francia királyhoz fordult támogatásért, megbízottja azonban elárulta őt Bécsben.

1701-ben elfogták és Bécsűjhelyen börtönbe zárták, ahonnan felesége segítségével megszökött. Lengyelországba ment, s itt találkozott 1703 tavaszán Esze Tamás és a tiszaháti parasz-
tok küldötteivel, akik szintén arra kérték, hogy álljon az élükre.

Rákóczi tehát elkötelezte magát a szabadságharc mellett. A szabadságharc egész óriási ter-
hét és felelősségét egyedül neki kellett viselnie, hiszen a nemzeti felkelést előkészítőket azt kér-
ték tőle, hogy adja nevét a vállalkozáshoz. Egyedül volt, mert övé volt az országban az egyet-
len agyvelő, mely magába tudta fogadni és át tudta élni az egész vállalkozás súlyát. Társai
megelégedtek a nemzet problémáinak egy-egy kis szeletével, de egyebekkel nem sokat törőd-
tek.

A szabadságharc társadalmi-politikai helyzetének vizsgálatához vissza kell nyúlnunk a tör-
ök uralom végéhez. A török utolsó nagy támadása Bécs ellen (1683) a magyarországi török
uralom összeomlásának kezdetét jelentette. A törökök kiűzését a Habsburgok hajtották végre.
Ám, a törökök elűzése után nemhogy javult volna a helyzet, inkább romlott. Megkezdődött
Magyarország beépítése a Habsburg-birodalomba. A bécsi kormány folytatta a magyarelles
politikáját. Súlyos adókat vetett ki a nemesekre és a parasztokra egyaránt. A protestánsüldö-
zésnek álcázott magyarüldözés egyre elviselhetetlenebb lett. Az üldözöttek, a bujdosók szá-
ma egyre nőtt.

Ebben a kilátástalan helyzetben lépett fel Rákóczi Ferenc. Úgy kellett bánnia magyarjaival,
mint apa a gyermekével. Alkalmat adni nekik, hogy érvényesítsék nagyszerű jó tulajdonsága-
ikat, megakadályozni, hogy kárt tegyenek egymásban és a nemzet ügyében; a komoly munkát
azonban magának kellett végeznie, az igazi felelősséget Isten és nemzet előtt egyedül kel-
lett viselnie. Ekkor fedezte fel a magyar népet, hiszen ez idáig csak az úri osztályt ismerte. Fel-
fedezte azt a népet, mely a maga páratlan áldozatkészségével, hihetetlen szívósságával és
minden sorscsapást kibíró hűségével ragaszkodott vezéréhez, akinek fennkölt alakja a ma-
gasságba vonzotta a földhöz ragadt lelkeket.

Az első katonai sikerek a Tiszántúl elfoglalásával kezdődtek. 1703 októberére a Duna–Ti-
sza köze és a Felvidék jelentős része Rákóczi kezére került. 1704-ben Höchstadtnál és Nagy-
szombatnál vereséget szenvedtek Rákóczi seregei. 1705-ben a szécsényi országgyűlésen veze-
tő fejedelemmé választották. 1707-re csaknem az egész ország a kurucok kezén volt.

Azonban 1708 után a szabadságharc állandó védekezésre szorult. A hosszúra nyúló hábo-
rú kimerítette az ország erejét. 1708. augusztus 3-án Trencsénél a kurucok vereséget szen-
vedtek. Rákóczi lóhalálában vágatott, nem törődve a tereppel, Pandúr lova két széles árkot
átugrott, de a harmadik ugrást rövidre fogta és elbukott. Irtózatos erővel vágódott a földnek,
homlokát erős zúzóadás érte, arcát elborította a vér. A fejedelem ájultan hevert a gyepen. A kur-
uc seregben végigviharzott a rémhír, hogy meghalt Rákóczi! (A magyar táborban a csata alatt
árulás történt. Jós Mihály, a fejedelem kedvelt segédtisztje az általános zűrzavarban átszö-
kött az ellenséghez.) Megkezdődött a magyarok kiábrándulása önmagukból. Az utolsó jelen-
tős csata Romhánynál volt 1710 januárjában, ahol Rákócziék vereséget szenvedtek.

1711. május 1-jén az országgyűlés aláírta a szatmári békét. Rákóczi a béke pontjait nem fo-
gadta el, inkább a száműzetést választotta. Kegyetlen sorsfordulat, hogy Rákóczi kezdetben
nem akart, s végül nem is térhetett vissza Magyarországra. 1715-ben az országgyűlés Őt és
négy társát nemcsak száműzte, hanem hazaárulónak is nyilvánították. 1735-ben halt meg Ro-
dostóban.

Az országgyűlés 1906-ban törölte az 1715-ös megalázó rendeletet. Hazahozták Rákóczi
hamvait, s a kassai Szent Erzsébet Székesegyházban helyezték el.

Csakugyan Ő volt az, aki az egész helyzetet átlátta, felismerte, szervezte, vezette és vívta
végig a harcot. Ő adta vissza a magyarságnak az önbizalmát és a hitét, Ő csinált nemzetet a
népből, hadsereget a tömegeből. Az ország és a külföld tudatában nyolc esztendeig Rákóczi
mellében dobogott a nemzet szíve. Rákóczinak rendszeres, a dolgok lényegét rögtön felisme-
rő szelleme volt a munkában, mert minden idők egyik legnagyobb szervező tehetsége volt: ál-
lami pénztárt alapított, és megszabta annak bevételeit; a reguláris csapatoknak zsoldot fize-
tet; szigorúan tiltotta a fosztogatást; a hadsereget magyar módon ruházta és vezényelte, de
francia mintára szervezte; fegyvergyárakat alapított a bányavárosokban; ágyúkat öntetett,
muníció- és élelmiszerraktárakat állított az országban.

Az egész gigantikus és bonyolult gépezetnek minden rugóját és csavarját ismerte, számon tartotta. Mindenről tudni akart: a legénység vasárnapi istentiszteletéről, a reguláris hajdúk új vezényszavairól, a tüzérségi lovasok szerszámairól, a várkastélyok élelmezéséről, a vármegeyi biztosok heti jelentéseiről, szóval mindenről! Mindent maga irányított, maga ellenőrzött, mert meggyőződött arról, hogy egész munka csak az, amit maga végez. Tudta mit kell tennie. Előre, mindig előre az úton, melyen a nemzetet elindította. Előre, istenében és népében biza-
kodva!

Rákóczi eszménye a szabadság, a nemzet szabadsága, s a küzdelem, melyet az ország diadaláért folytatott. Nem a nagyravágyó, maga érdekeit képviselő emberi küzdelme, hiszen Rákóczi célja a saját bevallása szerint a következő volt: „Minden cselekedetem célja kizárólag a szabadság szeretete volt, és az a vágy, hogy hazámat az idegen járom alól felszabadítsam!”

Önzetlen, emberi cél ez, a nemzet történetében az első, mely közös célra egyesít parasztot, köznemest, közrendűt. A tót, a rutén épp oly lelkesedéssel követte Rákóczi zászlaját, mint a magyar. Egyként érezték magukénak Rákóczi zászlaján lévő gondolatot: *Cum Deo pro patria et libertate* – Istennel a házért és szabadságért.

A nagy fejedelem szelleme örökre velünk marad, míg ápoljuk emlékét és megadjuk számára a méltó tiszteletet. Ha el is temetik, akkor sem tud meghalni. Nem hallani róla soká, de ha lángot vet a szabadság, mint a földbe ástott kincs: ő megint előjön, és kibontja a zászlót.

Hadakozik értünk (Istenbe vetvén vas matskáját hajónknak) az ég, és nem tulajdonítván e' nyomorult nemzetségnek közönséges bűneit, midőn ennyi gonoszok közt habzó hajóját IGAZ GYÖNGY-NEK a' tovább való élő menetelnek széles tengerére bocsáttyuk, az Isten gongya-viselésének boldogító szelei által régi boldogságának bátorságos révpartyára el-vezérli, és immár valahára az örökké való tsendességének diadalmaskodó örvendezésével meg koronázza!” (Rákóczi Kiáltványa)

Felkészítő tanár: Soós Árpádné

Náhlík Krisztina

„A német ruha alatt magyar szív dobog...”

Kiknek is volt ő a leszármazottja? Olyan személyeknek mint: I. Rákóczi György erdélyi fejedelem, aki szövetségeseivel térdre kényszerítette a Német-Római Birodalmat, vagy Báthori István, aki „Lengyelország Mátyása” volt, valamint Zrínyi Miklós gróf, aki emberfeletti teljesítményt nyújtott a törökök elleni háborúban. Nagy méltóságot, de ugyanakkor nagy terhet örökölt őseitől. Őbenne született meg Magyarország és Erdély feltámasztásának új reménye, ugyanakkor a császár és a bécsi abszolutista kormány legnagyobb ellensége.

Mint főnemes gyermeknek spártai neveltetésben volt része. Ötévesen mostohaapja, Thököly Imre fejedelem, magával vitte hadjárataiba, ahol megtanulta az önuralmat, a fegyelmet és a magáról való gondoskodást. Emellett le kellett győznie a mostohaapja iránti ellenszenvét. Itt nem voltak játszótársak, nem volt személyzete és volt idő, amikor ennie sem volt mit. Otthonlétekor szigorú, de kedves és tudós tanára, Badinyi János gondjaira volt bízva, akihez nagyon ragaszkodott. Rákócziban az a tudat, hogy ő milyen jelentős személy ebben az országban, szinte észrevétlenül ivódott. Nem akármilyen gyermekkor volt. Lelki sérülések nélkül átélni a két tábornokot felemészítő várostromot, hadjáratokat, a családi fészekből való kényszerű átköltözést Neuhausba, tehetetlenül végigélni, ahogy nővérét erőszakkal betoloncolják egy kolostorba, őt pedig egy német kollégiumba, kemény megpróbáltatás egy tizenkét éves fiú számára. Kollégiumi tartózkodásakor ő volt a „lázadó herceg”, mivel nem hagyta magát betörni. Barátai nem voltak, mivel senki sem tudta megmászni a maga köré épített falakat. Főleg akkor vált zárkózottá, mikor elszakítják Badinyi mestertől, gyermekkor utolsó magyar kapcsolatától. Hosszú távon azonban a német atyák meg tudták törni a minden tudomány felé nyitott Rákóczi Ferencet. Hozzá legközelebb álló személyek a tanárai és Slavata gróf volt. A tanárok tudosságáért és érdeklődéséért szerették, Slavata gróf pedig rokonszenvezett a hasonló érdeklődésű ifjúval. Ferenc lassan félretette a németek iránt érzett ellenszenvét. A tanárai arra is rá tudták venni, hogy szakítsa meg levelezését saját anyjával és édes testvérével, ugyanis ez csak „árt” neki.

A prágai főiskolai évei alatt anyanyelvét nagyrészt elfeledte, hiszen senkivel nem érintkezett, aki magyar lett volna. Amikor Bécsbe rendelése után felnőtte nyilvánították és magához ragadta birtokai kormányzását, nagy pénzek kerültek a kezébe. Ez a Rákóczi már nem az az ifjú hazafi volt, aki ide jött, hanem egy magyar származású, német neveltetésben részesült, nemzeti öntudat nélküli főnemes. Bécsi tartózkodása alatt legjobb barátja a Habsburg trónörökös József volt. Mikor már eleget tett az akkori nemesség azon szokásának, hogy tanulmányi utat tesznek, megházasodott. Bár az ifjú és jóképű Rákóczi sok női szívet megdobogtatott, a családi és politikai érdekek vezérelte házasságot elvenvés nélkül elfogadta. Amilyen alapokon kötött házasságuk, úgy is folytatódott: tisztességesen, de mélyebb érzelmek nélkül.

Elérkezett az idő, amikor be kellett töltenie első felelősséggel járó hivatását – a főispáni címét. Feleségével Magyarországra költöztek. Most bizonyosodott be, hogy Rákóczinak már csak múltjában él az igaz hazafiság. A magyar nemesség egy magyarul nem beszélő, német ruhában megjelenő, inkább mágnást, mint magyar főnemeset látott benne. Azonban hamarosan kiderült, hogy a német ruha alatt magyar szív dobog. Rákóczi, ahogy járta birtokait, és beszélt újdonsült nemesi társaságával, megváltozott. Kezdett kialakulni benne egy szilárd birodalomellenes nézet. Felismerte, hogy ha Magyarország függetlenségi törekvéseinek élére nem áll egy erős mágnás, vagy ő maga, akkor az ország elveszít egy vissza nem térő lehetőséget. A németek ellen használható sereget akart létrehozni. Rákóczi diplomáciában való járatlanságának köszönhetően a levél, amit a francia Napkirálynak írt, a kamara kezére, ő pedig börtönbe jutott. Pontosan abba a börtönbe, ahol nagyapját – Zrínyi Péter bánt – három csapással lefejezték. Abba a börtönbe, amely már régóta a magyar függetlenségi törekvések szüllyesztője. Az ifjú Rákóczit is készült elnyelni, ha nincs még egy hazafi – Lehmann Gottfried, a porosz börtönigazgató.

Megszökése után, teljesen elkötelezte magát hazája iránt. Lengyelországban barátjával, Bercsényi Miklóssal erős védelmezőre találtak, a kijevi platina feleségében, Lubomirska hercegnőben. A hercegnő kiváló politikus volt, nagy segítséget nyújtott a két bujdosónak. Rákóczi ebben a nőszemélyben meglátta önmagát, azt a nőt, akivel meg kellett volna házasodnia. Azonban el tudta vonatkoztatni a szabadságharcot a szerelemtől, így nagy erővel dolgozott a felkelésen. Azt remélte, hogy a francia király ütőképes sereget juttat Lengyelországon keresztül számára. Azonban hamarosan csalódnia kellett. Rákóczi a szabadságharc küszöbén elszenvetde első vereségét. Ez azonban inkább megerősítette abban az elhatározásában, hogy az országot megpróbálja kiemelni abból a német pocsolyából, amelybe Mátyás után esett.

Rákóczinak végtelen derülattással kellett rendelkezni, hogy egy olyan ország élére álljon, amelyben nem volt egy igazán jól képzett katona, tiszték és kellő tudománnyal felruházott tábornokok sem voltak. Egy személyben kellett elvégeznie a gazdasági, pénzügyi és hadi ügyeket, mivel nem akadt még egy olyan, tájékozott és gazdag nemes mint ő, vagy mint Bercsényi.

Rákóczi nagy demokrata volt. Ő hozta Közép-Európa első kisebbségi törvényét, ami arra kötelezte a többségben lévő nemzetet, hogy templomot építsen a kisebbségben élő nemzeti ségnek. Katonái között nem tett nemzetiségi megkülönböztetést. A szabadságharcban ugyanolyan lelkesedéssel, ha nem is olyan nagy létszámmal, de részt vettek az oláhok, tótok, ruszinok, németek, valamint zsoldosként a franciák, lengyelek, törökök és a szerzetes Andrassy által vezetett mongolok. A hadvezetés körüli gondokat soha nem tudta megoldani, ugyanis az urakban nagyobb volt a lelkesedés, mint a szakértelem. Túlzott erőfeszítései gyomorferkélyt okoztak, de a gyógyfürdőből tovább irányította a harcot. Rákóczi hozzáállása egyre borúlátóbb lett, amikor Lajos francia király Högstadtnál elvesztette azt a lehetőséget, hogy Alsó-Ausztriában egyesülhessen a magyar sereggel. Ezzel a vereséggel magára maradt. Önbizalma egyre csökkent, de elkötelezettsége inkább növekedett. Felesége, testvére és Batthyányi grófnő rábeszélésének sem engedett.

A vezérlő fejedelem erősen vallásos volt a szabadságharc alatt és után, de Istenbe vetett hitte sem segítette átvészelni a nevetséges módon elvesztett Trencsényi-csatát és főleg megbarátkoznia azzal a tudattal, hogy a Sziléziai-hadjáratról le kell mondjon 15 000-es válogatott hadserege megbomlása miatt. Innentől kezdve a szabadságharc sikertelen görbéje elkezdett erősen lefelé hajolni. A franciákra nem számíthatott. Mint ahogy ő is mondta: „Eldobtak, mint a kiprészelt citromot”. Rákóczi nagyon ragaszkodott ősei örökségéhez Erdélyhez, így régi barátja, az új császár ajánlatát is elvetette, amiben az állt, hogy „kérjen akármit, csak Erdélyt ne”.

Rákóczinak nem maradt más választása, mint a Péter cárral való szerződésalkötés, aminek a feltétele az volt, hogy Rákóczi elfogadja a lengyel koronát. Minden diplomáciai lépése, törekvése hiábavaló volt, hiszen Péter a svédek és a törökök ellen harcolt, és a politikai érdekek is megváltoztak.

Szeretett Magyarországa elesett. Több mint 200 éves örökségén új német grófságok jöttek létre. Két gyermekéből műveletlen németbérenceket neveltek.

Rákóczi Rodostóban bontakoztatja ki azokat a terveit, amiket elfoglaltsága miatt nem volt ideje kifejleszteni. Folytatta szigorú napirendjét, csak most a programok nem izgatták, hanem szórakoztatták. A fejedelem egyáltalán nem hagyta el magát. Rendkívüli faragó tehetségét bizonyítja egy rokokó szék, amit önállóan készített el. Napjai nagy részét Istenhez való imái, fohászokdásai töltötték ki. Baráti támaszait lassan magához hívta az Isten, míg végül leghűségesebb apródjával, Mikes Kelemen gróffal maradt az egyre nyomorúságosabb helyzetben. Rákóczi ellenálló képessége is felmondta a szolgálatot, egy kellemetlen lázzal és hányingerral járó betegséggel szemben, és 1735. április 8-án hajnalban elaludt az a láng, amely egy ideig fényével megvilágította a független Magyarország felé vezető utat.

Végző nyughelye a kassai Szent Erzsébet Székesegyház nemzeti zarándokhely, itt adóznak tisztelettel emlékének, akik nemcsak a szabadsághóst, a nagy hazafit, de az Európa felé emelkedő politikust, gondolkodót és az igaz embert látják megtestesülni személyében.

(Felkészítő tanár: Bajusz Alica)

Hajdók Ákos

Rákóczi és az irodalom

Ha magyar ember hallja vagy kimondja Rákóczi nevét, akkor a nagy hírű és nagy múltú családból II. Rákóczi Ferencre gondol. A többi Rákóczihoz mindig hozzátesszük keresztnévét, esetleg uralkodói sorszámát, hogy első vagy második Rákóczi György, vagy első Rákóczi Ferenc, vagy esetleg Rákóczi Zsigmond, hiszen már a szépapa is erdélyi fejedelem volt. De így, minden sorszám és keresztnév nélkül, egyszerűen a családnév kimondásával csakis őrá, nemzeti történelmünk felejthetetlen nagy alakjára, még csak nem is Erdély választott fejedelmére, hanem a kuruc szabadságharc vezérére, a „vezérlő fejedelem”-re, az embernek is, államférfinak is példaszzerű egyéniségére, a későbbi évek nagy bujdosójára, s végül a rodostói számkivettetés magasztos lelkű reményvesztettjére kell gondolnunk.

Mint történelmi alak, a magyar századok egyik főszereplője; arra azonban csak a könyvek közt otthonos és a nemzeti múlttal meghittebb viszonyban élő elmék szoktak a név kiejtésekor azonnal emlékezni, hogy ez a Rákóczi Ferenc a XVIII. század első harmadának legjobb, gondolatokban és érzelmekben leggazdagabb írója. Sőt még költészetünk is szegényebb volna nélküle, még akkor is, ha csak azokat a lírai műveket írta, amelyekről hitelesen megállapítható, hogy tőle származnak. Ámbár a kuruc költészetnek van egynéhány olyan emléke, amely úgy élt a köztudatban, mint Rákóczi műve. Hiszen nemzedékek esküdtek, hogy a legelismertebb és formailag legtökéletesebb, bár mindössze nyolc soros kuruc éneket talán Rákóczi rögtönözte, s vált azonnal a szabadságharcosok harcos hitvallásával. Ki ne ismerné?

*Ne higgy magyar a németnek,
akármivel hitegetnek,
mert ha ád is oly levelet,
mint a kerek köpönyeged,
s pecsétet üt olyat rája,
mint a holdnak karimája –
nincsen abban semmi virtus,
verje meg a Jézus Krisztus!*

Semmi egyéb nem igazolja ugyan Rákóczi szerzőségét, mint a nép emlékezete, ami azonban nemcsak azt jelenti, hogy „talán” valóban ő írta, hanem azt is, hogy a nép úgy vélte: vezére költő is. Ezt a közhitét pedig már tényként bizonyítják azok az imádságszövegek és vallásos lírai zsoldárváltozatok, amelyeket kétségtelenül Rákóczi írt, meghozzá olyan áhítatos fogalmazással, amelyet egyaránt a magáénak tudhatott a katolikus és a protestáns hívő. Ez az

egyetemes, felekezeten felül álló kereszténység pontosan megfelelt a vezérlő fejedelem művelődéspolitikusi szándékának, amely ellenezte a hitvitázó irodalmat, mert az megbontja a nemzet egységét. De túl a bölcs politikai belátáson, következett ez a türelem a mindvégig mélységesen vallásos keresztény Rákóczi egész bölcséleti magatartásából. Nemcsak vallásos jellegű írásaiból, hanem önéletrajzából is kiviláglik, hogy a katolikusnak született és jezsuiták nevelte férfi érett korára, bizonyos sok töprengés és benső vita következtében, janzenista lett, vagyis olyan katolikus, aki sok mindenben egyetértett a kálvinizmus tanaival is. Az előző század nagy francia haladóinak – Pascalnak, Racine-nak – világnézete volt ez. A rendkívül művelt, magyarul, latinul, németül és franciául egyaránt anyanyelvi szinten beszélő, olvasó és fogalmazó Rákóczi ugyanolyan járatos volt az antik irodalomban, mint a francia klasszicizmus kultúrájában. És anyjának nagybátyja az a Zrínyi Miklós, aki a múlt évszázadnak nemcsak legnagyobb magyar politikai lángelméje, hanem legműveltebb és legjobb költője is. Apai dédanyja pedig az a Lorántffy Zsuzsanna, aki asszony léte jelentékenyebb művelődéspolitikus volt, mint bármely férjember ama korszak uralkodói köreiben. Rákóczi tehát nemcsak azt kapta örökségül a Rákóczi-, Zrínyi-, Báthori-, Lorántffy-elődöktől, hogy népének vezére legyen, hanem olyan irodalmi kultúrát is, amely kitűnő írói képességei folytán talán irodalomtörténetünk egyik fő alakjává tehetné volna, ha sorsa nem kényszeríti az elháríthatatlan és végül is tragikus történelmi szerepre.

De még így is, még ha kétes hitelességű világi költészetét, hiteles vallásos írásait, erőteljes stílusú politikai beszédeit és szinte Zrínyit folytató hadtudományi munkáit – elsősorban a *Hadakozó emberek tanító scholáját* – csupán egy jó íráskészségű államférfi és hadvezér közéleti életének melléktermékeként fogjuk fel, két főműve, a franciául írt *Emlékiratok* és a latinul írt *Vallomások* vitathatatlanul irodalmunk klasszikus remekei közé tartozik.

Mindkettőt már a hontalanság korában írta. Az *Emlékiratokkal* 1716-ban a világ közvéleményéhez szölt; a kuruc szabadságharc történetét, a magyar nemzet küzdelmét akarta a nagyközönség tudomására hozni. Elsősorban a franciák művelt és politikailag befolyásos rétegeiben igyekezett rokonszenvet ébreszteni az elbukott nemzeti szabadságharc alatt. Ez indokolta, hogy franciául írta. Lényegében politikai és hadtörténeti mű, de hangja személyes, nemegyszer mértéktartóan lírai, stílusa közel áll a kor szépirodalmi prózájához. Ezért aztán a kései olvasó szinte első személyben elmondott történelmi regényként olvashatja, és a kor legjobb színvonalán megfogalmazott szépirodalmi műnek tekintheti. Ebben a könyvben már kétségtelenül megnyilvánul Rákóczi kifejezetten írói tehetsége. S minthogy ez időben a hontalan fejedelmet „érdekes ember”-nek tartották a francia udvari körökben – a kortárs Saint-Simon herceg bőségesen és nagyrebecsülő hangon ír róla híres *Emlékirataiban* –, tehát könyve nem is maradt ismeretlen, s talán egészen Kossuthig nem is akadt senki, akinek alakja és írott szavai annyi hírt adtak volna Magyarországról és a magyarokról a nyugat-európai közvéleménynek, mint Rákóczi francia nyelvű műve. Politikai eredménye persze nem volt, legfeljebb rokonszenvet ébresztett. Sikere nem politikai volt, amiért létrejött, hanem irodalmi: Janus Pannonius óta Rákóczi volt az első magyar író, akiről tőlünk nyugatra némiképpen szélesebb olvasóközönség tudomást vett. Persze a reneszánsz költő latinul, most ez a barokk emlékiratszerző franciául írt. És ugyanezért, miként Janus, azonképpen Rákóczi is csak későn, fordítások révén került be úgy, ahogy a magyar irodalom egészébe. Rákóczi *Emlékiratai* igazából csak néhány évtizede, Vas István kitűnő fordításában vált a magyar olvasók szélesebb rétegeinek tulajdonává.

Ezzel a művel azonban szinte előkészítette a nagyobb művet, élete egészének felmérését. Az önéletrajz már az előbbi században is jelentékeny helyet foglalt el a magyar irodalomban. A tragikus sorsú fejedelem, Kemény János, a hányatott életű államférfi, Bethlen Miklós, a sármelkek közt kultúrát formáló nyomdász, Misztótfalusi Kis Miklós önéletrajzi műprózáink korai remekírói közé tartoztak. Keményét és Bethlenét Rákóczi bizonyára ismerte, de esetleg még Kis Miklósét is, hiszen világéletében olvasó ember volt, és nem hagyhatta hidegen egyetlen magyarul írt mű sem. De a *Vallomások*at, a nagy önéletrajzot – amelyet Franciaországban kezdett, de csak Törökországban fejezett be –, mégis latinul írta. Talán ezt is az egész nagyvilágnak szánta, és ami latinul íratott, az nem volt idegen nyelvű a tanult magyar ember előtt sem. Vagy talán azért választotta a latin nyelvet, mert a hazai elődöknél is nagyobb hatással volt rá az önéletrajzi műfaj legfőbb világirodalmi klasszikusa: Szent Ágoston.

Az az Aurelius Augustinus nevű, ókor végi latin író-filozófus, aki a kereszténység korai időszakának talán a legjelentékenyebb alakja volt, szinte véletlenül, úgy is mondhatjuk: elhamarkodottan lett a római katolikus egyház szentje, mivel eszméinek leglényegesebb igéi hamarosan egyenest ijesztők lettek a hivatalos egyház számára. Hiszen nem tagadta az ember szabad akaratát, a dialektikus gondolkodás, sőt a dialektikus társadalomszemlélet egyik fontos előfutára volt, filozófiája közelebb állt a sokkal későbbi kálvinizmushoz, sőt egyben-másban még a modern tudományos gondolkodáshoz is, mint a hivatalos egyházéhoz. A janzenistáknak ő volt a legfőbb példaképe, éppen ezért is jutottak el a katolikus egyházon belül olyan gondolatokhoz, amelyek valamiféle középhelyet biztosítanak nekik a katolicizmus és a protestantizmus között. A janzenizmus magyarázza Rákóczi vallási türelmét, és ellen-szenvét a hitvitákkal szemben. De azt már aligha lehet pontosan követni, hogy vajon a janzenizmus vezette-e el Rákóczit Szent Ágostonhoz, vagy Szent Ágoston műveiben való elmélyülés a janzenizmushoz. Annyi bizonyos, hogy Augustinus igen nagy hatással volt rá, és Augustinus legmegragadóbb, legirodalmibb műve: *Vallomások* című önéletrajza. Ez ihlethette Rákóczit a magyar elődöknél is jobban, hogy számot adjon egész életéről, őszintén szembenézzen önmagával. Saját életrajzából keresett magyarázatot mindarra, amit gyermekkorra óta tett vagy tenni kívánt. És ez az önmaga iránti őszinteségigény, a rendkívüli irodalmi műveltség és az *Emlékiratokban* már kikristályosodott irodalmi írni tudás – és persze nem utolsó sorban a latin nyelv biztonságos ismerete – formálta a Szent Ágoston-i példára *Confessiones* (vagyis magyarul: *Vallomások*) című önéletrajzot régi irodalmunk egyik legjelentékenyebb, világirodalmi mértékkel mérhető remekévé. (Egyébként nem sok évtizeddel később Rousseau is Szent Ágoston művére utalva címezte önéletrajzát *Vallomásoknak*.)

S vannak még egyéb Rákóczi-művek is: levelek, elmélkedések, egy érdekes politikai tanulmány: *A hatalomról*. És talán mégis ő írta legalábbis egyik-másikát azoknak a kuruc daloknak, amelyeket az emlékezés neki tulajdonít.

Kortársai közül ő volt a legnagyobb magyar író. És ez nem él eléggé köztudatunkban, talán éppen azért, mert oly nagy történelmi alak volt. Emberi példája, emlékének mozgósító ereje, nemzeti múltunk nagyjainak arcképcsarnokában méltán elfoglalt helye valahogy háttérbe szorította az írás művészetét. Holott világirodalmibb nagyság ő a jó hét évszázados magyar irodalom nem is egy írójánál, költőjénél.

Ivanics Csongor

Felhasznált irodalom: A magyar történelem krónikája – Magyar írók és költők – Híres magyar személyiségek

Így ápoljuk iskolánk névadójának emlékét

Széchenyi István Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola, Felsőszeli

2001. október 26. a Felsőszeli Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola diákjai és tanárai számára nagyon sokat jelent, hiszen új nevet kapott az iskola. Így mi felsőszeli diákok ma már a *Széchenyi István Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolába* járunk. Sokunk megkérdezi, vajon miért éppen Széchenyi István nevét vette fel az iskola. Talán azért is, mert ilyen nevű alapiskola Szlovákiában még nem található, de persze nemcsak ezért. Széchenyi István neve arra buzdít minket, hogy akarnunk, küzdenünk és tanulunk kell, hogy biztos, szép jövőt tudjunk magunknak teremteni.

A névfelvétel előtti hetekben sokat foglalkoztunk Széchenyi életével, munkásságával és a reformkorszakkal, melyben ő élt. Nagyon jó volt megismerni róla olyan dolgokat, amiket még nem tudtunk, és így legalább tudatosodott bennünk, hogy Széchenyi István nevét viselő iskolába járni elkötelezettségekkel jár.

Nekünk, diákoknak becsülnünk kell ezt a nevet, és Széchenyi Istvánhoz hasonlóan mindent meg kell tennünk azért, hogy műveltek legyünk. Ezt mi gyerekek a tanulással tudjuk elérni. Műveltségünket a különféle versenyekbe bekapcsolódva, az olvasással fejleszthetjük.

Széchenyi szavait idézve: „Nem a tanulás és a tudomány mennyisége teszi az embert okossá, hanem azok megemésztése és jó elrendelgetése”. Ez az idézet azt jelenti, hogy az iskolában szerzett tudásunkat, majd később az életben úgy hasznosítsuk, hogy szebbé és boldogabbá tegyük hazánkat és életünket. Tudnunk kell megbecsülni, ápolni környezetünket, iskolánkat, hiszen számunkra Széchenyi ebben is példát mutatott, amikor lakható, szép várossá akarta tenni Pestet. Mi sem rongálhatjuk iskolánk berendezéseit, környezetét, mert az utánunk érkező diák is csak a szép környezetben érzi magát jól.

Iskolánk osztályait, folyosóját mindig igyekszünk szebbé tenni. Az idén először megrendezett Széchenyi-napok alkalmából több faliújságot is készítettünk. Volt olyan, amelyen Széchenyi István korát, életét és munkásságát mutattuk be. A másikon tanulóink munkáit, fogalmazásait tüntettük fel. Az ilyen faliújságok készítése már hagyományossá vált iskolánkban. A Széchenyi-napok keretén belül vetélkedőket is szerveztek tanítóink, amelyek Széchenyi István életéhez, munkásságához kapcsolódtak. A diákok fogalmazásokat, verseket készítettek Széchenyiről, iskolánk névadójáról. Mivel vannak olyan diákjaink is, akiknek a rajzolás megy jobban, azért a rajzpályázat sem maradhatott el. Az ünnepélyes kiértékelés nagy örömet, izgalmat jelentett mindenki számára.

Az iskolánk névfelvétele alkalmából az udvaron harangot avattunk. A haranglábra Széchenyi István gondolatát vészték. Ezzel és a harang megszólaltatásával tisztelgünk nagysága előtt. A szeptember 1-jén megszólaltatott harang minket, diákokat arra buzdít, hogy az iskolaévben olyan eredményeket érjünk el, hogy méltón, büszkén viselhessük a „nagy magyar” nevét.

Mi diákok szeretnénk, ha minden évben megrendezésre kerülnének a Széchenyi-napok. Hiszen ez a név kötelez a szép magyar beszédre, anyanyelvünk ápolására, hagyományaink őrzésére, elődeink tiszteletére.

(Felkészítő tanár: Morovics Ibolya)

Seres Veronika

A Nagykaposi Erdélyi János Alapiskola

Még csak három év telt el azóta, hogy az iskolánk vezetősége kérelemmel fordult a Szlovák Köztársaság Iskolaügyi Minisztériumához, hogy az intézmény felvehesse Nagykapos szülöttjének, Erdélyi Jánosnak a nevét. 1999. október 17-én Szigeti László oktatásügyi államtitkár személyesen adta át az okiratot.

Ki is volt Erdélyi János?

A XIX. századi magyar irodalom, művelődéstörténet kimagasló egyénisége, aki sokoldalúságával számos, máig ható ösztönzést, eredményt adott szellemi életünknek. Költőnek indult, kritikusként, a népköltészet teoretikusaként, filozófusaként, nagyhatású nevelőként, pataki professzorként és három folyóirat szerkesztőjeként írta be magát a magyar irodalomtörténetbe, művelődéstörténetbe. Szerteágazó érdeklődése, ugyanakkor megalapozott tudása a kor egyik legtájékozottabb és – ami nem volt gyakori ez időben – filozófiailag is képzett írójává tette.

Még számos évnek kell eltelni ahhoz, hogy a mi korosztályunk is kellő mértékben felfogja és értékelje, hogy milyen jeles férfiút adott helységünk a magyar és az egyetemes művelődésnek.

Íme az emlékezések sora a legrégebbi időktől napjainkig.

Erdélyi János emlékét 1868-ban bekövetkezett halála után huszonhat évvel, 1894-ben tisztelték meg emléktáblával, ami Nagykaposon, a református templom falában kapott helyet. A táblán e felirat olvasható: *„Ebben a városban született 1814. április 14-én Erdélyi János író és tanár a Magyar Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja – készült 1894. szeptember 16.”*

Ezt a márványtáblát két ízben koszorúzta meg a Gyöngyösi Irodalmi Társaság: 1908. február 22-én, az író halálának 40. évfordulóján, aztán 1914. április 1-jén, születésének 100. évfordulóján. Ezután ötven évig semmi sem történt a hagyományápolás terén.

Ám nem szűnt meg az Erdélyi-emlékezet ébrentartásának a gondolata. Hosszas készülődés, anyaggyűjtés, bizonygatás után végre 1964. április 1-je, Erdélyi születésének 150. évfor-

dulója kínálkozott kitűnő alkalomként a félévszázados szünet utáni első nyilvános megemlékezésre. Így kerülhetett sor 1964. április 1-jén az első nagyszabású Erdélyi-ünnepségre, amelynek legfőbb célja az volt, hogy minél szélesebb rétegekkel ismertessék meg Erdélyi János pályáját, azt a hatalmas munkát, sokrétű tevékenységet, amit létrehozott. A kegyeletes emléktábla koszorúzásán kívül a legfontosabb esemény a zsúfolásig megtelt művelődési házban megtartott ünnepi megemlékezés volt, amelynek szónoka Turczel Lajos, a pozsonyi Komenský Egyetem tanára volt.

Az Erdélyi unokák, Dobozyne Erdélyi Zsuzsanna és T. Erdélyi Ilona felbecsülhetetlen anyagi és szellemi támogatást nyújtottak Erdélyi János emlékének ápolásában. Az 1965-ös első látogatásukkor fényképeket, kéziratmásolatokat, pár eredeti könyvkiadványt hoztak az Országos Széchényi Könyvtár Erdélyi Tárából. Az ő ajándékuk vetette meg az *Erdélyi János emlékszoba* alapjait. Hosszas levelezés, kilincselés után engedélyezték az Erdélyi emlékmű felállítását. Avatására 1968. január 20-án került sor.

1968 után a megemlékezések az Erdélyi János emlékműnél megtartott koszorúzásra, rövid beszédre és szavatra, időnként egy-egy dal éneklésére korlátozódott. Az 1960-as évektől városunk egyik szép utcája Erdélyi János nevet viseli.

A következő években az Erdélyi János napokat valamilyen kulturális rendezvénnyel kapcsolták össze. 1970-ben énekkari találkozót tartottak. 1971-ben Nagykaposon rendezték meg a vers- és prózamondó verseny járási fordulóját.

Az Erdélyi János napok rendezvényei sorából magasan kiemelkedik az 1981. április 3-i Bartók-emlékverseny, amelyet a világhírű zeneszerző születésének 100. évfordulója alkalmából rendeztek.

Az 1980-as évek legmozgalmasabb Erdélyi ünnepségét 1984. március végén rendezték. Talán csak a kezdetek idején volt olyan pezsgő élet a rendezvények előtt és alatt, mint a 170. születésnapkor. Jeles írók: Dobos László, Koncsol László járták az Ung-vidék falvait, író-olvasó találkozókra vettek részt.

Újból eljötték az Erdélyi-unokák is. Újdonság volt az Erdélyi életéből és munkásságából összeállított vetélkedő, amelyen a kaposi diákokon kívül a sárospataki és királyhelmeci gimnazisták is versenyeztek. Édesanyánk még élénken emlékszik ezekre a szép napokra. Ő is, mint nagykaposi gimnazista, tagja volt az egyik versenyző csoportnak. Több dedikált könyvet is őriz ezen idők író-olvasó találkozóirol. Az ő korosztályában sikerült akkor felkelteni az érdeklődést Erdélyi János iránt.

A következő néhány év Erdélyi János napjain ismét író-olvasó találkozót szerveztek, majd egy nyelvművelő előadást Montágh Imrével és egy történelmi előadást Püspöki Nagy Péterrel tartottak.

1995-ben a CSEMADOK nagykaposi szervezetének indítványára a városi park közepén álló Erdélyi János szobrot áthelyezték az alapiskola udvarára. A nagy költő szobra hozzá méltó környezetbe került és emlékét a tanulók nemzedékei fogják őrizni. Immár mi magunk is részt veszünk az Erdélyi napokon. Tehetséges diaktársaink szavatokkal, énekekkel teszik ünnepélyessé a megemlékezést, amelyet koszorúzás követ az Erdélyi-szobornál.

Az Erdélyi János napok legnagyobb küldetése az, hogy minél több kaposi és környékbeli ismerkedjék meg a gondolkodó Erdélyi János munkájával, iskolánk névadójával. Bár nincs illúzióink, hogy ez az ismerkedés tömegméreteket ölt, azonban ha évente csupán néhány ember ismerkedik meg az író alkotásaival és ezekből megpróbál valamit leszűrni, igyekvésünk már nem volt hiábavaló.

Végezetül álljon itt egy örökérvényű Erdélyi gondolat anyanyelvünk megőrzésének fontosságáról: *„...a gazdaguló és szabatosságra törekvő nyelvnek élő ajkakon, saját népe ajkán kell hangzani, mert az életnél képzelhető a sarjadás, és növés, és alakulás. Egyformán hull égi harmat kidőlt és álló fára; amaz rothad, ez virágzik az áldás csöppjein, holt testet hagyj ég alatt, vagy sírban, mindenkor elporlik.”*

(Felkészítő tanár: Kusnyír Eleonóra)

Kusnyír Gergő–Kusnyír Tamás

Erzsébet királyné Általános Iskola, Nyirád

1. Ha valaki meghallja községünk nevét: Nyirád, talán a bauxit bányászatra gondol, pedig a csaknem kétezer lakosú Zala megyei falunkban néhány éve már nem hoznak felszínre többet ebből az ércből.

A 182 iskoláskorú diák két külön épületben működő iskolában okosodik. A volt bányamentő épület udvarán az alsós tanulók futkoshatnak. A volt püspöki majorság egyik erős középületében pedig a felsősök tanulnak. Mindkét helyen szép, tágas, rendezett környezet, füves terület várja a gyerekeket. Az iskolában nyolcosztályos általános iskolai tanítás folyik. Kiemelt területek a matematika, az informatika és a testnevelés. Ezek megfelelő szintű oktatásához 1993-ban épült korszerű tornaterem és számítástechnikai terem áll rendelkezésünkre.

A tanévet hagyományos programok színesítik: gyalogos és bicikli túrák a falunk környékére, karácsonyi ünnep, farsang és a Ki mit tud? Ezekon kívül kiemelt ünnepeink a névadónkhoz kapcsolódnak.

2. 1898. szeptember 10-én Erzsébet királynét, Ferenc József hitvesét meggyilkolták. A halálhír nemcsak a Habsburg-családot, hanem az egész európai közvéleményt megrázta, ám legmélyebben talán minket, magyarokat sújtotta porba. Erzsébet legendája már életében hatalmasra nőtt, váratlan tragikus halála még nagyobbra duzzasztotta az iránti megnyilvánuló tiszteletet, szeretetet, rajongást.

Wittelsbach Erzsébet Amália Eugénia, bajor hercegnő, I. Ferenc József apostoli királyunk hitvese Magyarországon, ha nem, még nagyobb népszerűségnek örvendett, mint a korona más tartományában. Királynénak ugyan, csak az 1867-es koronázás után tekintettük őt, ám nem királyné, annál több, királynő volt már korábban a magyarok szívében.¹

3. Községünkben áll már több mint száz éve Erzsébet királyné első magyarországi szobra, amit 1899. május 22-én avattak. A szoborállítást Polgár Béla nyirádi birtokos és lapszerkesztő kezdeményezte. Ezzel a község tiszteletét és szeretetét a leghatásosabb formában fejezte ki. Az öntvényt Tilgner Viktor szobrászművész műhelyéből származó mellszobor alapján készítették. A munkát a morvaországi (ma Csehország) blanskói fémöntőde készítette. A szobor 1899. május 16-án érkezett Nyirádra, azóta is háborítatlanul áll ugyanazon a helyen.

4. Az eltelt több mint száz év alatt a szobrot körülvevő ligetben pár fa is hirdeti azt a lelkesedést és a királyné iránti tiszteletet, amit elődeink éreztek. A szobor háborítatlanul átvészelte a XX. század viszontagságait, háborúit, szobordöntőgetéseit. Csendesen meghúzódva a vadgesztenyefák árnyékában várta a hagyományok, a legenda újraéledését.

Száz évvel a szoborállítás után, 1999. május 26-án községünk újra nagy ünnepre készült. Az eredeti forgatókönyvhöz hasonlóan misével, zászlós felvonulással és ünnepélyes szónoklatokkal emlékezett meg Erzsébet királynéről, és a szobrot állító elődeikről. Új fákat ültettünk, kis ligetet alakítottunk ki pihenőhellyel. Talán így felhívjuk az erre utazók figyelmét Magyarországon első és egyik legszebb Erzsébet királyné emlékművére.

Mind az emlékünnepen, mind a szobor környékének csinosításában kivettük részünket tanárainkkal együtt.

5. Iskolánk, a környező településekhez hasonlóan szerette volna, ha nevet kap. A közös döntés alapján iskolánk az „Erzsébet királyné” Általános Iskola nevet vette fel.

A névadó ünnepséget a szoborállítás dátumához igazítva 2000. május 26-án rendeztük meg. Hasonlóan a szoboravatási ünnepséghez, ez is a falu ünnepévé vált, mind színvonalában, mind az egybegyűlteket számát tekintve.

A Himnusz után ünnepi köszöntőt mondott Hoffmann István, az iskola igazgatója. Szavalt és táncbemutató után János György országgyűlési képviselő, az országgyűlés kulturális és oktatási bizottságának alelnöke méltatta a szép kezdeményezést. A műsor további részében trombitaszóló, irodalmi összeállítás, és az énekkar műsora volt látható és hallgató. Az emléktáblát Habsburg György felesége, Eilika főhercegné asszony leplezte le, aki megtisztelte jelenlétével a nyirádi Erzsébet királyné Általános Iskola névadó ünnepségét. Az emléktáblát volt kollégánk, Sarkadi Nagy László tervezte, Tóth József és felesége készítette. A vendégek között ott voltak iskolánk nyugdíjas tanárai, a környékbeli falvak iskolaigazgatói, Nyirád képviselő-testülete, Sarkadi Nagy András polgármester, Rédei Zsolt jegyző, Simon János plé-

¹ Krúdy Gyula: Erzsébet királyné: Regényes történetek. Bp., 1998. 172–173. old.

bános, a helyi szervezetek vezetői is. Az iskola ajándékként megkapták iskolánk jelvényét, melyet a vendégek szívesen fogadtak.

Az ünnepség végeztével a szobornál folytatódott a megemlékezés. A köszöntő után, melyet dr. gróf Bethlen István mondott, a meghívott vendégek és a falu ismét elhelyezte koszorúit a szobor előtt.²

A névadást követő évben felavattuk és Simon János plébános felszentelte iskolánk zászlaját, mely világoskék alapon kék-sárga iskolai címerünket viseli, melyre minden évben a ballagó nyolcadikosok egy szalagot kötnek fel.

Iskolánk azóta is tevékenyen ápolja névadója emlékét.

6. *Erzsébet kupa.* Kétévenként iskolánk a házigazdája annak az egész napos rendezvénynek, amely az Erzsébet kupa nevet viseli. Négy iskola (Monostorapáti, Kapolcs, Zalahaláp, Nyírád) diákjai mérik össze erejüket, tudásukat a különböző versenyszámokban: csapatjáték (kézilabda, foci), kerékpáros ügyességi verseny, atlétika (futás, kislabda, távolugrás, váltófutás), rajzverseny, szellemi vetélkedő, helyesírási verseny. A nap végén értékes tárgyjutalmak, kupák, érmekek kerülnek a győztes egyének és csapatok kezébe.

Erzsébet-nap. A szoborállítás évfordulóján, május 22-én Erzsébet-nap van iskolánkban. Ez tanítás nélküli, programokkal teli, izgalmas nap. Délelőtt az iskola udvarán lévő emléktáblához helyezünk el koszorút, majd a szobornál ünnepi műsorral folytatjuk a megemlékezést. Ekkor iskolánk igazgatóján, Hoffmann Istvánon kívül Nyírád polgármestere Sarkadi Nagy András is megemlékezik a királynéről. Itt kapják meg oklevelüket és jutalmukat azok a tanulók, akik az olvasópályázaton eredményesen szerepeltek. Tavaly egy 1904-es, Erzsébetről szóló újságcikk feldolgozása volt a feladat. A május végi időpont miatt a gyermeknap rendezvényeket is ennek a napnak a délutánján tartjuk. Ekkor a felsős és alsós iskolaudvaron ügyességi és szellemi vetélkedő folyik. A tornateremben több iskola küzd a kézilabdatornán a Sisi-kupáért.

7. Mi, a nyírádi Erzsébet királyné Általános Iskola diákjai, büszkék vagyunk iskolánkra, névadónkra. Úgy tudjuk, hogy ilyen nevű iskola nincs több Magyarországon. Ezért keressük a kapcsolatot testvériskolákkal, akár külföldről is, akiknek bármilyen kötődésük van a királynéhoz.

Ha valaki iskolánk épületébe lép, először a királyné emléktábláját láthatja, majd egy falijűságot, melyen a királyné életéhez fűződő évfordulókról iskolánk diákújságja, a *Nyírsuli* is megemlékezik.

A már említett olvasópályázaton kívül, vetélkedők és rajzpályázat keretében igyekszünk megismerni névadónk életét, az akkori nyírádiak Erzsébethez való kötődését. 2002 májusában iskolánk gondozásában jelent meg a szobor történetét bemutató helytörténeti munka, melyet iskolánk igazgatóhelyettese, Németh Andrásné Farkas Gabriella írt.

Jelképeink megjelennek minden hivatalos iraton, pólón, oklevélen, pecséten. A kék-sárga szín uralkodik a folyosó teremfeliratain, az „Akikre büszkék vagyunk” tablón.

A királyné arcképe Nyírád szimbóluma is lett, a XX. századba lépve, utalva elődeink nagy tetteire.

(Felkészítő tanár: Németh Andrásné)

Kocsis Janka

² Németh Andrásné Farkas Gabriella: Magyarország első Erzsébet-szobra Nyírádon. Nyírád, 2002. 102. old.